Cecilia Blomster
är doktorand i nationalekonomi.

Konsumtion ur medelklassens synvinkel

Hur borde vi konsumera för att mänskligheten och planeten skall klara av klimatkrisen? Hur kan vi avstå från onödig konsumtion och vad är onödig konsumtion egentligen? Bland annat dessa frågor behandlar Julia Thurén i sin nyaste bok *Kaikki kuluttamisesta*.

Julia Thurén är journalist, författare, bloggare och influencer. Hon skriver kolumner för Yle och Kauppalehti och gör podcasten ”Melkein kaikki rahasta” för Yle. Thuréns bok *Kaikki rahasta* (2018) handleder hur var och en kan få kontroll över sin privata ekonomi och berättar hur författaren lyckades spara ihop tiotusen euro på ett år. En av bokens centrala teser är ”köp inte onödigt skräp” och den nyaste boken *Kaikki kuluttamisesta* kan ses som en naturlig fortsättning på detta resonemang. Boken *Kaikki kuluttamisesta* nominerades till Fack-Finlandiapriset år 2021.

Bokens syfte är att besvara aktuella frågor relaterade till konsumtion och texten varvas med tiotals expertintervjuer där bland annat psykologer, sociologer och ekonomer framför sin syn på olika aspekter av konsumtion. Thurén poängterar i introduktionen att boken fokuserar på konsumtionen av produkter och tjänster och utesluter därmed konsumtionen av till exempel mat, boende och transport. Vidare påpekar Thurén att boken är skriven ur hennes egen synvinkel och avspeglar den typ av konsumtion som hon själv är bekant med. Boken är således skriven ur synvinkeln för en person som tillhör medel-

klassen och som har råd att se över sina konsumtionsbeslut.

Bokens innehåll är indelat i tre huvudsakliga delar. Den första delen fokuserar på hur och varför vi konsumerar på ett ohållbart sätt. Vidare presenteras en sammanfattning av hur konsumtionen har förändrats under de senaste 300 åren, samt hur man övergått från ett ekologiskt hållbart självförsörjande samhälle till ett postindustriellt samhälle förknippat med överkonsumtion. I den andra delen presenteras en rad normer och tankemodeller som gör att vi jämt och ständigt vill ha nya saker. Dessutom behandlas konsumtion ur en evolutionspsykologisk synvinkel som förklarar hur konsumentbeteendet hänger ihop med människans grundläggande motiv. Bokens tredje del behandlar konsumtionens framtid och diskuterar hur man istället kunde allokera sin tid och sina pengar.

Därför konsumerar vi

Konsumtion som koncept är mer invecklat än att man byter ut pengar mot en vara eller en tjänst. I boken presenteras en evolutionspsykologisk syn på konsumtion, som grundar sig på de motiv som människans handlingar baserar sig på. Anmärkningsvärt är att konsumtionsbeteendet ofta kan förknippas med något av dessa motiv och således förklara varför individer konsumerar på ett visst sätt. Dessa motiv kan exempelvis förklara varför människor ofta samlar på sig mer saker om de har överlopps resurser och

Foto: Lehtikuva

Kunder i köpcentret Iso Omena i Esbo.

"Thurén betonar att var och en kan se över sina konsumtionsvanor och göra bättre konsumtionsbeslut genom att identifiera de behov som man de facto försöker uppfylla med sin konsumtion."

varför man ständigt vill konsumera nyare och bättre produkter.

Känslan av gemenskap och sociala normer styr vår konsumtion. Genom att konsumera en viss produkt kan man bli del av en gemenskap och kommunicera till andra att man tillhör en grupp. Å andra sidan kan syftet med konsumtion vara att man vill skilja sig från mängden. Sociala normer styr konsumentbeteende och uppstår som en följd av reklam och olika trender i till exempel sociala medier. Reklamens ursprungliga funktion var att informera konsumenten om att en viss produkt finns tillgänglig och kan köpas på givet ställe vid behov. Numera används reklam även till att ge upphov till olika behov.

Användningen av algoritmer har gjort att reklam numera kan riktas på ett effektivare sätt till enskilda konsumenter. I vissa situationer kan konsumtion också ses som ett sätt att behandla en främmande situation eller ett nytt livsskede. Som exempel nämner Thurén föräldraskapet. Det finns en enorm marknad för olika barnprylar och ofta kan det vara svårt att veta vilka produkter som är viktigare att ha än andra. Illusionen om att en "god förälder" är den som förbereder sig genom att skaffa mest prylar är inte heller helt ovanlig.

Även känslor kan påverka hur och när man konsumerar. Människor har ett grundläggande behov att känna välbehag och konsumtion är ett enkelt och snabbt sätt att uppnå målet. Konsumtion kan också vara ett sätt att belöna sig själv. I vissa fall kan konsumtionsvanan småningom utvecklas till ett beroende. Även negativa känslor såsom sorg eller stress kan ge upphov till ett konsumtionsbehov. Thurén betonar att var och en kan se över sina konsumtionsvanor och göra bättre konsumtionsbeslut genom att identifiera de behov som man de facto försöker uppfylla med sin konsumtion. Det gäller att skilja på verkliga behov och på konsumtion som endast baserar sig på sociala normer, känslor eller impulser.

Hur kan framtidens konsumtion se ut?

Med en viss överdrift beskriver Thurén livet som ett spel där man enligt reglerna ska jobba, tjäna pengar och konsumera pengarna. Om det finns pengar kvar efter att basbehoven är täckta, ska man konsumera mer. Genom sin konsumtion målar människor upp en bild av att man lever ett framgångsrikt liv. Thurén betonar att man istället för att fokusera på att tjäna så mycket pengar som möjligt för att kunna konsumera mer, borde värdesätta sin tid högre. Ofta känns pengar mer värdefulla än tid, vilket kan förklaras med att många snarare upplever brist på pengar än på tid. För att bilda en bättre uppfattning av värdet på sin egen tid kan det löna sig att räkna ut hur många arbetstimmar det krävs för att tjäna in värdet för en viss vara eller tjänst.

Ett sätt att konsumera mer hållbart och samtidigt värdesätta den egna tiden är att köpa tjänster, till exempel städning eller hemleverans av matvaror. Konsumtionen av olika upplevelser har också blivit allt vanligare. Thurén menar att konkreta prylar allt mer tappar sitt värde i förhållande till upplevelser vars värde kommer att stiga. Användningen av pengar är lättare att motivera då man får något konkret i handen, men upplevelser behåller sitt värde på ett annat sätt i form av minnen.

Vidare kan man lägga sina pengar på att lära sig en ny färdighet eller utveckla sitt sociala eller kulturella kapital. I detta sammanhang syftar socialt kapital på sociala nätverk, till exempel relationer till familj och vänner. Kulturellt kapital omfattar i sin tur exempelvis utbildning, en färdighet eller en viss sorts utseende. Ett sätt att ytterligare minska på den egna konsumtionen är att placera sina pengar. Då man dessutom väljer så kallade hållbara placeringar, kan man direkt stöda företag som beaktar miljön och det sociala ansvaret i sin verksamhet.

En bok som väcker tankar hos sin målgrupp

Konsumtion är ett omfattande begrepp och det är omöjligt att behandla alla aspekter på drygt 200 sidor. Även om titeln översatt blir ”Allt om konsumtion” kommer varje läsare säkert på någon synpunkt som inte behandlas. Trots detta kan boken ses som en lyckad sammanfattning av en stor mängd information om ett mångfasetterat ämne. Även om det är frågan om en facklitterär bok, är den skriven på ett sätt som gör den både lättläst och underhållande. Läsare som är bekanta med Thuréns blogginlägg kan säkert dra paralleller till texterna där. Thurén utgår ifrån sitt eget perspektiv, vilket gör att läsare i en liknande livssituation har lättare att känna igen sig själv och sina konsumtionsvanor.

Samtidigt kan en del av de vardagliga exemplen kännas avlägsna för en läsare med annorlunda bakgrund eller ekonomisk situation. Dessutom kan en del av resonemangen kännas främmande, beroende på vilken generation läsaren tillhör. Som exempel kan nämnas den inverkan sociala medier i allt högre grad har på människors konsumtionsbeslut.

Sammanfattningsvis är *Kaikki kuluttamisesta* en bok som behandlar ett ytterst aktuellt ämne. Överkonsumtion har allvarliga följder för vårt klimat och det västerländska ”konsumtionskalaset” kan inte fortsätta för evigt. Vi måste börja konsumera på ett mer hållbart sätt. Thurén lyckas skriva lättsamt om ett ämne som för många kan kännas alltför komplext. Tack vare bokens uppbyggnad och stil kan man med fördel lyssna på den som ljudbok.

Julia Thurén: Kaikki kuluttamisesta. Gummerus 2021, 246 sidor.